



NORGES HØYESTERETT

Den 16. oktober 2014 avsa Høyesterett dom i

HR-2014-02014-A, (sak nr. 2014/1447), straffesak, anke over dom,

A (advokat Fredrik S. Brodwall – til prøve)

mot

Den offentlige påtalemyndighet (kst. statsadvokat Reidar Bruusgaard)

STEMMEGIVNING :

- (1) Dommer **Tønder**: Saken gjelder spørsmål om løslatelse på prøve fra forvaring.
- (2) A ble ved Stavanger tingretts dom 10. mars 2006 funnet skyldig i grovt ran med døden til følge – NOKAS-ranet. Tingretten utmålte straffen for A til forvaring med en tidsramme på 16 år og med en minstetid på 10 år.
- (3) Etter at han under tingrettens behandling nektet for å ha hatt noe med ranet å gjøre, erkjente han i lagmannsretten straffeskyld. Han erkjente også å ha avfyrt skuddet som førte til at politiførstebetjent B ble drept under ranet. Ved Gulating lagmannsretts dom 15. februar 2007 ble A funnet skyldig som i tingretten. Straffen ble satt til fengsel i 13 år.
- (4) Etter anke fra påtalemyndigheten fastsatte Høyesterett straffen til forvaring med en tidsramme på 16 år og med en minstetid på 10 år. To dommere stemte for en straff av fengsel i 16 år.
- (5) A begjærte seg 10. desember 2012 løslatt på prøve med virkning fra minstetidens utløp, som var 6. september 2013. Han sonet da forvaringsstraffen ved Trondheim fengsel. Kriminalomsorgen region nord anbefalte ikke prøveløslatelse. Påtalemyndigheten fremmet deretter saken for tingretten, jf. straffeloven § 39 f andre ledd.

(6) Sør-Trøndelag tingrett avsa 16. desember 2013 dom med slik domsslutning:

- "1. A, født 00.00.1966, prøveløslates fra forvaring etter straffeloven § 39 g.
2. Prøvetiden er på fem år. Det settes følgende vilkår for prøveløslatelsen:
- A skal ha kontakt med friomsorgen i X, Y distriktskontor. Friomsorgen skal følge opp med avtalte så vel som uanmeldte hjemmebesøk. Det skal i utgangspunktet være kontakt mellom friomsorgen og A minimum en gang i uken. Frekvensen kan økes ved behov.
 - A skal bo i -----vegen Z. Han kan ikke forandre bosted uten forhåndssamtykke fra kriminalomsorgen. Dette innebærer også at han må søke kriminalomsorgen ved midlertidig endring av bostedsadresse, som for eksempel overnatting på en annen adresse. Domfelte må oppholde seg på bostedsadressen mellom kl. 23.00 – 06.00 for at vilkåret skal anses som overholdt.
 - A skal være i 100 % sysselsetting på dagtid. Arbeidsplassen skal i form av skriftlig avtale forplikte seg til umiddelbart å gi friomsorgen beskjed dersom A uteblir fra arbeidet. Friomsorgen skal følge opp med så vel avtalte som uanmeldte besøk ved arbeidsplassen. Endring av arbeidsplass skal avklares med kriminalomsorgen.
 - A skal motta behandling hos psykolog så lenge ansvarlig behandler finner dette hensiktsmessig. Det skal inngås avtale mellom behandler og friomsorgen som sikrer nødvendig kontroll."

(7) Som rettslig utgangspunkt ved løslatelsesvurderingen la tingretten til grunn at kravet til gjentakelsesfare er det samme for å opprettholde forvaringen som det er for at forvaring kan idømmes. Etter tingrettens mening forelå det på domstidspunktet ingen kvalifisert og reell risiko for at A ville begå alvorlige, voldelige forbrytelser hvis han ble prøveløslatt på slike vilkår som retten fastsatte. Begjæringen måtte derfor tas til følge.

(8) Påtalemyndigheten anket dommen til lagmannsretten. Under henvisning til domstolloven § 38 besluttet førstelagmannen i Frostating lagmannsrett at saken skulle overføres til Eidsivating lagmannsrett.

(9) Eidsivating lagmannsrett avsa 13. juni 2014 dom med slik domsslutning:

"Begjæringen om prøveløslatelse tas ikke til følge."

(10) Dommen er avsagt under dissens. Om det rettslige utgangspunktet for vurderingen uttalte flertallet:

"Flertallet . . . er kommet til at loven må forstås slik at begjæringer om prøveløslatelse skal avgjøres ut fra en totalvurdering av omstendighetene i saken, og at en begjæring skal avslås dersom løslatelse – eventuelt på nærmere fastsatte vilkår – ikke kan antas å være sikkerhetsmessig forsvarlig. Flertallet er med andre ord ikke enig med tingretten i at det er den samme vurderingen av samfunnsvern og gjentakelsesfare som skal foretas ved prøveløslatelse fra forvaring som når forvaring idømmes. Og selv om flertallet mener at det sentrale elementet i vurderingen vil være om en prøveløslatelse framtrer som sikkerhetsmessig forsvarlig, innebærer flertallets standpunkt dessuten at dette alene ikke automatisk gir den forvaringsdømte krav på å bli prøveløslatt."

(11) Flertallet kom, som tingretten, til at det ikke var noen nærliggende fare for at A skulle begå ny alvorlig kriminalitet. Under henvisning til hans rolle under NOKAS-ranet og hans tidligere kriminelle virksomhet, fant flertallet likevel at det knyttet seg en viss

usikkerhet til om det var forsvarlig å gi prøveløslatelse nå. Når hensyn ble tatt til at redusert usikkerhet kunne oppnås ved å gjennomføre en gradvis "utslusing" fram mot prøveløslatelse, kom flertallet til at det ikke var grunnlag for å ta hans begjæring til følge.

- (12) Mindretallet var enig i tingrettens rettslige utgangspunkt om at løslatelse skulle skje med mindre det var en nærliggende fare for gjentakelse av alvorlig kriminalitet. Da heller ikke mindretallet kom til at dette vilkåret var oppfylt, mente mindretallet at anken måtte forkastes.
- (13) A har anket til Høyesterett. Ved ankeutvalgets beslutning 12. august 2014 ble anken tillatt fremmet.
- (14) Anken har vært behandlet sammen med to andre saker om prøveløslatelse fra forvaring – sak 2014/1448 C og sak 2014/1319 D.
- (15) *Jeg er kommet til at anken fra A fører fram.*
- (16) I sak 2014/1448 – som også gjaldt forvaring for deltakelse i NOKAS-ranet og som ble votert tidligere i dag – har Høyesterett konkludert med at det er det samme krav til gjentakelsesfare ved prøveløslatelse fra forvaring som ved spørsmål om forvaring skal idømmes. Dette innebærer at prøveløslatelse skal nektes dersom det vil være en nærliggende fare for at lovbryteren på nytt vil begå en alvorlig forbrytelse som nevnt i straffeloven § 39 c første ledd nr. 1. Dersom det ikke er slik nærliggende fare, skal prøveløslatelse innvilges. Jeg viser til begrunnelsen for dette utgangspunkt som er gitt av førstvoterende i sak 2014/1448. Jeg legger denne rettsforståelsen til grunn også i vår sak.
- (17) For As del blir spørsmålet om det er en nærliggende fare for at han på nytt vil delta i væpnet ran eller en forbrytelse som på annen måte har innslag av grov voldsutøvelse.
- (18) Ved denne vurderingen er det naturlig å ta utgangspunkt i Høyesteretts vurdering av straffutmålingen for A i NOKAS-dommen – Rt. 2007 side 1056 – som altså ga som resultat at A ble idømt forvaring.
- (19) Spørsmålet om forvaring for A drøftes i avsnitt 152 til 161. Førstvoterende tar utgangspunkt i As rolle og handlemåte under NOKAS-ranet. I denne forbindelse framheves hans manglende motforestilling mot å ta i bruk de farligste midler for gjennomføring av ranet. Dette medførte at han skjøt og drepte politiførstebetjent B og dessuten utsatte en rekke andre personer for stor fare ved å løsne flere skudd til tross for at han visste at de var like ved. Videre trekkes fram at A siden tyveårsalderen har vært straffedømt flere ganger for gradvis grovere kriminalitet – de to siste gangene gjaldt henholdsvis grovt ran og ulovlig befatning med våpen som blant annet gjaldt pumpehagle, en maskinpistol og et AG3 automatgevær. Med særlig henvisning til hans opptreden under NOKAS-ranet uttalte førstvoterende at "[m]uligheten for at en langvarig fengselsstraff vil endre på disse svært farlige sider ved As personlighet, er etter mitt syn svært usikker". Flertallet kom på denne bakgrunn til at en langvarig fengselsstraff ikke ville gi det tilstrekkelige samfunnsvernet.
- (20) Når jeg nå skal ta stilling til om det i dag foreligger en nærliggende fare for at A på ny vil begå en alvorlig forbrytelse, blir spørsmålet i praksis om det har skjedd en endring i de forholdene som Høyesteretts flertall bygde på og som den gangen begrunnet valget av

forvaring framfor en langvarig fengselsstraff, jf. Rt. 2010 side 469 avsnitt 21 som førstvoterende i sak 2014/1448 viser til.

- (21) Etter å ha vært plassert ulike steder fra han ble pågrepet 12. mai 2004, har A fra juni 2008 sonet forvaringsstraffen ved Trondheim fengsel. Det framgår av dokumentasjonen at han hele tiden mens han har vært ved Trondheim fengsel har deltatt i ulike undervisningsopplegg – i de første årene med hovedvekt på faget Vg1 Media og kommunikasjon, fra 2011 Vg1 Bygg- og anleggsteknikk og Vg2 Byggtekniske fag – alle med eksamener. Fra august 2013 har han vært lærling innen tømrerfaget. Det er ingen negative bemerkninger om hans oppførsel i forbindelse med skolegangen. Han er betraktet som en ivrig elev. Han har nå fått ansettelse hos en entreprenør nær hans hjemsted, noe han etter utdannelsen skulle ha gode faglige forutsetninger for å mestre.
- (22) Jeg nevner videre at A fra juli 2010 har hatt jevnlig kontakt med psykolog. Av behandlingsjournalen framgår at han blant annet gradvis har fokusert på tema som har med hans kriminelle fortid å gjøre – hvilke elementer som har ledet opp til situasjonen han nå befinner seg i, og hvilke risikofaktorer som må håndteres for å unngå at han havner i samme situasjon etter endt soning.
- (23) Han har også gått aktivt inn for å bearbeide følelser som knytter seg til drapet på politiførstebetjent B. Blant annet har han ved flere anledninger stilt opp til samtaler med Bs familie.
- (24) I en oppdatert risikovurdering, datert 31. juli 2014, konkluderer psykolog Svein Øverland ved forvaringsavdelingen ved Trondheim fengsel med at risikoen for at A skal begå nye voldshandlinger, er lav til moderat.
- (25) Jeg er på denne bakgrunn, i likhet med både tingretten og flertallet og mindretallet i lagmannsretten, kommet til at det ikke lenger foreligger en nærliggende fare for at A på nytt vil begå en alvorlig forbrytelse som nevnt i straffeloven § 39 c første ledd nr. 1. Jeg legger særlig vekt på at A har vist at han er villig til å bearbeide sine holdninger til kriminalitet, noe som klart er egnet til å "endre på disse svært farlige sider ved As personlighet", slik jeg foran refererte førstvoterende i NOKAS-dommen. Vilåret for fortsatt forvaring er da ikke til stede, og han må derfor gis medhold i kravet om å bli løslatt på prøve.
- (26) Også aktor er enig i at vilåret "nærliggende fare for gjentakelse" ikke lenger er oppfylt. Når han har opprettholdt påstanden om at A fortsatt skal holdes i forvaring, bygger han på den samme rettslige normen og den samme forsvarlighetsvurderingen som lagmannsrettens flertall. Dette er en annen rettslig norm enn den som Høyesterett kom fram til i sak 2014/1448, og som også jeg har lagt til grunn i vår sak.
- (27) Jeg er enig i de vilkårene som tingretten fastsatte som betingelse for løslatelse på prøve. For lagmannsretten fremmet aktor forslag til følgende tilleggsvilkår:
1. Han skal motta behandling hos psykolog så lenge friomsorgen finner dette hensiktsmessig.
 2. Han skal ikke begå forbrytelser.
 3. Han skal ikke ha noen form for kontakt med personer som ble dømt i samme sak (NOKAS-dommen) eller deres familier. Han skal heller ikke ha

kontakt med personer han vet eller må forstå tilhører et kriminelt miljø eller er straffet for alvorlig kriminalitet.

- (28) Jeg er enig i disse tilleggsvilkårene, som også A har akseptert.
- (29) Jeg stemmer for denne

D O M :

Tingrettens dom stadfestes med følgende tilleggsvilkår:

1. Han skal motta behandling hos psykolog så lenge friomsorgen finner dette hensiktsmessig.
2. Han skal ikke begå forbrytelser.
3. Han skal ikke ha noen form for kontakt med personer som ble dømt i samme sak (NOKAS-dommen) eller deres familier. Han skal heller ikke ha kontakt med personer han vet eller må forstå tilhører et kriminelt miljø eller er straffet for alvorlig kriminalitet.

- (30) Dommer **Indreberg:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (31) Dommer **Ringnes:** Likeså.
- (32) Dommer **Bull:** Likeså.
- (33) Dommer **Tjomsland:** Likeså.
- (34) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Tingrettens dom stadfestes med følgende tilleggsvilkår:

1. Han skal motta behandling hos psykolog så lenge friomsorgen finner dette hensiktsmessig.
2. Han skal ikke begå forbrytelser.
3. Han skal ikke ha noen form for kontakt med personer som ble dømt i samme sak (NOKAS-dommen) eller deres familier. Han skal heller ikke ha kontakt med personer han vet eller må forstå tilhører et kriminelt miljø eller er straffet for alvorlig kriminalitet.

Riktig utskrift bekreftes: